

mgr Konstancja CIECIERSKA

Akademia Sztuki Wojennej

kkonstanty07@wp.pl

ORCID: 0009-0006-9959-0144

OBSZARY DZIAŁALNOŚCI ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ PAŃSTWA NARAŻONE NA ZAGROŻENIA KORUPCYJNE ORAZ DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUCJI PAŃSTWOWYCH ZWALCZAJĄCA KORUPCJĘ W POLSCE

AREAS OF STATE PUBLIC ADMINISTRATION ACTIVITY EXPOSED TO CORRUPTION THREATS AND ACTIVITIES OF STATE INSTITUTIONS COMBATING CORRUPTION IN POLAND

Streszczenie

W niniejszym artykule poruszono problematykę przestępczości korupcyjnej występującej w najbardziej narażonych sektorach administracji publicznej państwa. Scharakteryzowano również problematykę korupcji pod kątem prawnym i społecznym. Wskazane zostały instytucje i formacje odpowiedzialne za wykrywanie, przeciwdziałanie i zwalczanie korupcji w Polsce. Bazując na stosownej literaturze, analizie poddano głównie sektor zdrowia, gospodarki, działalności urzędniczej oraz organizacji przetargów. Wyniki przeprowadzonych badań prowadzą do wniosku, że należy nieustannie kontrolować niniejszy obszar działalności, zwiększać rolę instytucji i organów publicznych oraz likwidować tzw. martwy przepisy.

Słowa kluczowe: administracja publiczna państwa, korupcja, bezpieczeństwo państwa, służby specjalne, instytucje i organizacje przeciwdziałające korupcji

Abstract

This article discusses the issue of corruption in the most vulnerable sectors of public administration. It also characterizes the issue of corruption from a legal and social

perspective. The institutions and entities responsible for detecting, preventing, and combating corruption in Poland are identified. Based on relevant literature, the analysis focuses mainly on the health sector, the economy, civil service activities, and the organization of tenders. The results of the research lead to the conclusion that this area of activity should be constantly monitored, the role of public institutions and bodies should be increased, and so-called dead regulations should be eliminated.

Keywords: *state public administration, corruption, state security, special services, anti-corruption institutions and organizations*

Wstęp

Zjawisko korupcji jest jednym z aktualnych problemów czasów współczesnych występującym na całym świecie. W dalszym ciągu jej zakres działalności nie jest sklasyfikowany co do konkretnej sfery życia społecznego. Jednakże jej negatywne następstwa rażąco wpływają na rozwój ekonomiczny kraju oraz osłabienie więzi społecznych między państwem, a społeczeństwem.¹ Złożoność tego procederu podkreśla fakt braku spójnej definicji prawnej, obejmującej aspekt gospodarczy, polityczny, prawy i społeczny problematyki korupcyjnej.

W ogólnym znaczeniu, korupcję pojmujemy jako wykorzystywanie przez daną jednostkę sprawowanej funkcji w celu osiągnięcia korzyści finansowych lub prywatnych. Z prawnego punktu widzenia zaś korupcja, dotyczy czynów zidentyfikowanych w aktach prawnych takich jak: łapownictwo, płatna protekcja, nadużywanie uprawnień, przekupstwo i sprzedajność wierzyciela oraz przestępstwa o podłożu korupcyjnym przeciwko wyborom.² W związku z tak szeroko nakreślonym katalogiem przestępstw korupcyjnych, same działania prewencyjne służb w zakresie zapobiegania korupcji byłyby niewystarczające. Dlatego należy podkreślić, także profilaktykę tych czynności. Proces efektywnego przeciwdziałania przestępczości korupcyjnej jest ciągły i trudny. Należy zadbać przede wszystkim o diagnostykę wczesnego wykrywania przestępstw oraz wyposażenie służb w odpowiednie narzędzia prawne i technologiczne.

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie obszarów najbardziej narażonych na działalność czynnika korupcyjnego w sferze instytucji publicznych państwa. Zidentyfikowanie wszelkich nieprawidłowości o charakterze ekonomicznym w sektorach państwowych negatywnie wpływa na rozwój cywilizacyjny i gospodarczy państwa. Poruszona w niniejszym artykule tematyka nawiązuje do prawnej działal-

¹ Centralne Biuro Antykorupcyjne, *Przewidywane Zagrożenia Korupcyjne W Polsce*, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Warszawa 2013, s. 5.

² A. Stachowicz-Stanusch, A. Sworowska, *Oblicza Korupcji: Formy I Typy Zachowań*, Politechnika Śląska, Śląsk 2010, s. 123–130.

ności i współpracy instytucji powołanych do zapewniania bezpieczeństwa obywatelom i porządku publicznego państwa. Główny problem badawczy sformułowano w formie pytania, które brzmi w następujący sposób: Jak na funkcjonowanie administracji publicznej państwa wpływają zagrożenia o charakterze korupcyjnym oraz jak zjawisko to może ewaluować? Nakreślony w ten sposób główny problem badawczy wymaga szerokiej analizy: obszaru aktywności administracji państwowej, podstaw regulacji prawnych oraz przenikającego obszar administracyjny czynnika korupcyjnego. Autor wykorzystał także analizę komparatystyczną, potwierdzając swoje pierwotne założenia poprzez przywołanie literatury przedmiotu i aktów prawnych. Posłużył się także porównaniem i uogólnieniem zgromadzonych danych z obszarów działalności antykorupcyjnej w Polsce. Dzięki syntezie zebranych oraz przeanalizowanych informacji zweryfikował główny problem badawczy.³ Wnioski końcowe, autor sformułował na podstawie zebranej literatury. Podkreślając także aspekt jej ciągłej zmienności wie, że problematyka przestępstw korupcyjnych w Polsce nie została w całości zidentyfikowana, stąd też artykuł w pełni nie wyczerpuje realizowanego tematu.

Korupcja jest poważnym zagrożeniem dla każdego państwa, niszczy sektor publiczny państwa, inwestycje pochodzące z dotacji państwowych dla mniejszych firm lub spółek. Osłabia przede wszystkim gospodarczo małych i średnich przedsiębiorców, gdyż ich działania często opierają się przeważnie na charakterze usług lokalnych. Według opinii publicznej za najbardziej skorumpowany obszar działalności państwowej uważa się urzędy i administrację w kraju.⁴

Przeciwdziałanie przestępczości korupcyjnej opiera się przede wszystkim na współpracy służb specjalnych oraz instytucji państwowych powołanych do wykrywania, zapobiegania i ścigania przestępców korupcyjnych oraz ujednoliceniu prawa w obszarze identyfikacji podstawowych pojęć związanych z korupcją.

Identyfikacja korupcji – formy i rodzaje

W literaturze przedmiotu wielu uczonych podjęło próbę zdefiniowania głównej problematyki zjawiska korupcji. Według Maxa Webera do typologii tej zalicza się subiektywne intencje jednostki, które motywowały ją do popełnienia przestępstwa. Czynniki, o których mowa to:⁵

- wiedza i władza w zakresie wpływów gospodarczych;

3 J. Stochaj, Ł. Roman, *Wybrane metody teoretyczne w naukach społecznych i ich zastosowanie*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej” 2013, nr 2 (6), s. 178–197.

4 Zob.: Strona internetowa Centrum Badania Opinii Społecznej, czerwiec 2009, <https://antykorupcja.gov.pl/ak/analizy-i-raporty/badania-opinii/4288,dok.html> (Dostęp: 08.06.2024r)

5 M. Weber: *Die drei reinen Typen der legitimen Herrschaft*, [in:] Winkelman J. (ed.): *Soziologie*. Berlin 1964, s. 158–180.

- zyski materialne;
- aspiracje społeczne.

Wskazane powyżej elementy klarownie klasyfikują źródło biurokracji odzwierciedlającej szereg nieprawidłowości w związku z interesem publicznym państwa i społeczeństwa. Dodatkowo należy w każdym z nich ująć charakter uczestniczących stron w procedurze. Mianowicie podczas zastosowania kryterium jednostek uczestniczących w procesie korupcji, wyróżnić można trzy podstawowe kategorie korupcji:⁶

- umowną (gdy skorumpowana jednostka aktywnie i dobrowolnie bierze udział w procedurze, przy czym jest wykorzystywana przez uczestnika korumpującego do wykonania bądź zaniechania wykonywania konkretnych czynów za określone dobra materialne bądź osobiste);
- przymusową (dotyczy nacisku fizycznego bądź psychicznego na jednostkę skorumpowaną, relacja między uczestnikami procesu korupcyjnego nie jest dobrowolna, zazwyczaj osoba korumpująca posiada większą władzę w stosunku do skorumpowanej);
- niełączną (charakteryzuje się występowaniem osoby poszkodowanej ulegającej witalizacji, decyzje podjęte przez jednostkę „skorumpowaną” są nieświadomie podjęte, gdyż nawet ona nie wie o uczestnictwie w procedurze korupcyjnym).

Z kolei analizując przebieg procesu korupcyjnego pod kątem opinii społecznej według Heidenheimera przedstawia się w trzech następujących rodzajach:⁷

- korupcja biała (powszechnie tolerowana przez społeczeństwo, jej charakter wywodzi się ze stosunków rodzinnych lub podopieczno–opiekuńczych);
- korupcja szara (postrzegana wśród społeczeństwa jako wstyd, hańba. Osoby uczestniczące w procesie korupcyjnym są dyskredytowane, gdyż zazwyczaj nie ponoszą bezpośrednio większych konsekwencji prawnych z tytułu korupcji. Korupcja szara najczęściej występuje w krajach o nowoczesnym ustroju, zbliżonym do demokratycznego);
- korupcja czarna (zlokalizowana głównie w społeczeństwach demokratycznych, pojmowana jako categoryczne odstępstwo od norm moralnych, godząca w więzi społeczne państwa).

Zgodnie z powyższym, wśród przytoczonych klasyfikacji korupcyjnych wyróżnić można pośrednie czyny korupcyjne. Przestępstwa te, definiuje Kodeks Karny w rozdziale XXXIX zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego”.⁸

⁶ A. Stachowicz-Stanusch, A. Sworowska, *Oblicza Korupcji: Formy i Typy Zachowań*, Politechnika Śląska, Śląsk 2010, s. 123.

⁷ A. J. Heidenheimer, M. Johnston, Le Vine V.T. (eds.), *Political Corruption, A Handbook*. New Brunswick 1989, s. 858.

⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r. poz. 383).

Łapownictwo, czyli tzw. sprzedajność, stanowi najpowszechniejszy rodzaj korupcji. W prawodawstwie Polskim kara za udział w tym przestępstwie przewidziana jest zarówno dla strony biernej (przyjmującej korzyści materialne/ prywatne) jak i czynnej (oferującej korzyści materialne w zamian za określone czynności). Najprostszym przykładem tego procederu będzie przyjęcie przez funkcjonariusza publicznego (policjanta wydziału ruchu drogowego) „łapówki” za niewystawienie mandatu osobie łamiącej prawo. Karą za udział w tym procederze jak przewiduje Kodeks karny art. 229 jest: grzywna, ograniczenie wolności oraz pozbawienie wolności od 6 miesięcy do lat 8.⁹

Kolejną formą procederu korupcyjnego jest płatna protekcja, która w ramach Kodeksu Karnego art. 230 i 230a definiowana jest jako proces pośredniczenia w uzyskaniu korzyści materialnych w zamian za pomoc lub obietnicę pomocy w pośredniczeniu realizacji spraw urzędowych, dzięki posiadanym wpływom w ramach instytucji państwowych. Za to przestępstwo ustawodawca przewiduje karę ograniczenia bądź pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat, a w łagodniejszych przypadkach karę grzywny.¹⁰ Natomiast według Małgorzaty Wypych płatna protekcja to rozpowszechnianie przez osobę przekonania, iż posiada ona znaczące wpływy w obszarach działalności publicznej państwa, samorządowej lub zagranicznej, w zamian za określone korzyści prawne bądź ekonomiczne. Adekwatnym przykładem do przedstawionej powyżej sytuacji jest proponowanie przez instruktora jazdy zdania egzaminu praktycznego poprzez użycie swoich znajomości w zamian za określone dobra majątkowe.¹¹

Nadużycie uprawnień funkcjonariusza publicznego bądź zaniechanie wykonywania swoich obowiązków to kolejna forma godząca w interes gospodarczy państwa. Cechująca się przede wszystkim celowym działaniem osoby skorumpowanej (urzędnika państwowego). Nadużycie władzy przez jednostki publiczne celem osiągnięcia prywatnych zamiarów bądź korzyści finansowych płynących z omawianych czynności, są surowo karane przez ustawodawcę w art. 231 Kodeksu Karnego. Polskie prawo przewiduje następujące kary za przestępstwo zaniechania bądź nadużycia władzy publicznej: zwrot uzyskanych dóbr materialnych, grzywna lub kara pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10.¹²

Nepotyzm i kumoterstwo to pojęcia pochodzące głównie ze średniowiecza. Zgodnie z podłożem prawnym nie są zagrożone żadną karą porządkową, ograniczenia lub pozbawienia wolności. Powszechnie uznawane jako niekaralne formy korupcji. Nepotyzm w języku łacińskim oznacza bliską osobę z rodziny, głównie wujka

⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r. poz. 383), art. 229.

¹⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r. poz. 383), art. 229.

¹¹ M. Wypych, *Czym jest korupcja? Informator prawny*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka Przeciw Korupcji, Warszawa 2003, s. 15–16.

¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r. poz. 383).

lub bratanka. Nazwa ta, używana była w kontekście wysokich zwierzchników wiary katolickiej – Biskupa i Papieża.¹³ Współcześnie charakteryzująca stanowisko dwóch bliskich sobie osób, powiązanych ze sobą węzłami krwi. Często osoba posiadająca władzę faworyzuje członka rodziny znajdującego się w niższym gronie podwładnych. Opisana sytuacja może prowadzić głównie do niedociągnięć bądź nieprawidłowości w funkcjonowaniu systemu publicznego. Warto jednak podkreślić, iż forma ta, nie posiada odpowiedzialności prawnej, zatem osoba popełniająca czyn zwany nepotyzmem, nie zostanie ukarana z tytułu przestępstwa korupcyjnego. Natomiast kumoterstwo oznacza wzajemne popieranie ludzi z najbliższego otoczenia, bliskich naszym pooglądam lub interesom, nie do końca będących uczciwymi. W literaturze przedmiotu określane także jako „faworyzowanie oparte na nieformalnych powiązaniach”¹⁴.

Przedstawiony w niniejszym artykule wykaz środków prawnych nie stanowi wyłącznych kar w stosunku do czynów korupcyjnych. Sąd dodatkowo może orzec przepadek przedmiotów lub korzyści majątkowych pochodzących z korupcji, bądź finansowanych z pieniędzy pochodzących z tego procederu, a także zwrot równowartości pozyskanych przedmiotów lub ograniczenie praw publicznych.¹⁵

Obszary działalności administracji publicznej państwa narażone na zagrożenia korupcyjne

Narodziny administracji publicznej państwa swoje korzenie posiadają głęboko umiejscowione w prawidłowym funkcjonowaniu państwa. Dalego warto podkreślić w tej relacji elementy tworzące państwo: ludność, terytorium oraz władzę. Identyfikując wskazane elementy składowe państwa, można stwierdzić, że stanowi ono „nie-rozerwalną całość, która głównie, dzięki odpowiedniej współpracy władzy i suwerenów zapewnia zrównoważony rozwój całemu społeczeństwu”. Zgodnie z powyższym, aspekt prawidłowego funkcjonowania państwa, należy pojmować jako wieloaspektową współpracę ludności i władzy. Administracja publiczna państwa, stanowi element łączący suwerenów z przedstawicielami władzy. Istotą administracji publicznej jest „zespół działań, czynności i przedsięwzięć organizatorskich i wykonawczych, prowadzonych na rzecz realizacji interesu publicznego przez różne podmioty, organy i instytucje na podstawie ustawy i określonych prawem formach, złożony z ludzi, zorganizowany w celu stałej i ewoluującej misji realizacji dobra publicznego”¹⁶.

¹³ R. Rosicki, *Rzecz o nepotyzmie i kumoterstwie*, Przegląd politologiczny, Poznań 2012, s. 132–135.

¹⁴ J. Kowalczyk, *Odpowiedzialność społeczna i przeciwdziałanie korupcji w zarządzaniu organizacją*, CeDeWu, Warszawa 2009, s. 70.

¹⁵ Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U.2024 poz.1822).

¹⁶ H. Izdebski, M. Kulesza, *Administracja publiczna zagadnienia ogólne*, LIBER, Warszawa 1999, s. 17–25.

W myśl tej zasady ludzie pracujący w działach administracji państwowej, posiadają szeroki wachlarz kompetencji mający wpływ na rozwój ekonomiczny społeczeństwa. Swoje zadania wykonywać powinni wyłącznie w oparciu o dobro i interes państwa. Jednakże z przeprowadzonych na przestrzeni lat kontroli NIK-u wynika, że jest to kwestia sporna, a czynnik korupcjogenny najczęściej występujący w działach administracji publicznej dotyczy sektorów: infrastruktury, informatyzacji, obronnego i zdrowotnego, energetyki oraz środków unijnych.¹⁷ Autor niniejszego artykułu skupi się na obszarze Infrastruktury, Ochrony Zdrowia oraz Środków Unijnych.

Tabela 1. Kluczowe obszary działalności administracji publicznej państwa narażone na korupcję w Polsce

Infrastruktura Krajowa	Dotacje do rozbudowy dróg i autostrad; Przetargi; Opóźnienia w oddaniu przedsięwzięć.
Ochrona zdrowia	Refundacja leków; Zamówienia publiczne; Transplantacja; Finansowanie przez koncerny farmaceutyczne.
Dofinansowania Unijne	Dotacje; Projekty; Przetargi; Ulgi podatkowe.

Źródło: Opracowanie własne.

Według Aleksandry Kobylińskiej jednym z podstawowych czynników sprzyjających korupcji w Polskiej administracji publicznej jest fakt godzący bezpośrednio w niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę drogową.¹⁸ Mimo znacznej poprawy infrastruktury krajowej w Polsce, nadal odbiega ona od standardów europejskich.¹⁹ Rok 2012 i organizowany wówczas turniej EURO 2012 w Polsce, był momentem przełomowym w rozwoju krajowej infrastruktury. Jednakże zaraz po nim wystąpił kryzys gospodarczy w wyniku, którego wiele przedsiębiorstw budowlanych upadło. Brak

17 Scharakteryzowane sfery działalności administracyjnej państwa, stanowią obszary najbardziej narażone na czynności korupcyjne. Realizowane w nich projekty opierają się na dużych dotacjach państwowych lub unijnych, dlatego też wszelkie udowodnione afery korupcyjne w administracji, mocno osłabiają zaufanie społeczeństwa do władzy. Vide: Centralne Biuro Antykorupcyjne, *Przewidywane Zagrożenia Korupcyjne W Polsce*, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Warszawa 2013, s. 5.

18 A. Kobylińska, G. Makowski, M. Solon-Lipiński, *Mechanizmy przeciwdziałania korupcji w Polsce. Raport z monitoringu*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012, s. 23–44.

19 Polska wstępując do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku miała ośmiokrotnie mniej kilometrów dróg szybkiego ruchu w porównaniu do aktualnej sytuacji. Inwestycje te wyniosły aż 55 mld zł. Aktualnie liczba dróg szybkiego ruchu w Polsce wynosi 1,5 tys. km. Rozbudowa sieci dróg asfaltowych i kolejowych Polski jest elementem kluczowym poddanym modernizacji w kraju, celem jej rozwinięcia ekonomicznego i cywilizacyjnego. Aspekt ten podkreśla fakt, iż Polska była pionierem wśród kandydatów do UE z najgorzej rozwiniętą infrastrukturą w kraju. Vide: M. Kozłowska, *Specustawa drogowa jako narzędzie prawne usprawniające realizację inwestycji drogowych w Polsce*, „Przegląd Komunikacyjny” 2018, nr 73, t. 2, s. 28.

wyspecjalizowanych firm branży budowlanej powoduje ogromne straty dla kraju. Sytuacje, o których mowa dotyczą:²⁰

- opóźnień w oddaniu do eksploatacji budowanych odcinków dróg;
- konieczności zaspokojenia roszczeń poszkodowanych podwykonawców w związku z solidarną odpowiedzialnością inwestora i wykonawcy;
- problemów w odzyskaniu należnych kar i innych zapisanych w umowach należności od nieuczciwych wykonawców.

Natomiast identyfikacja czynnika korupcyjnego w przeprowadzeniu przetargu na konkretną budowę lub rozbudowę infrastruktury drogowej, towarzyszy następującym elementom: faworyzowaniu jednego dostawcy (przedsiębiorcy) oraz otrzymaniu wyrobu końcowego, który nie spełnia określonych wymagań bądź efekt końcowy wyrobu różni się pod względem ekonomicznym. Istotnym elementem w charakteryzowanym procederze jest fakt, że środki, którymi dysponuje Polska na modernizację infrastruktury drogowej, pochodzą z funduszu Unii Europejskiej. Wszelkie opóźnienia, czy też wykryte nieprawidłowości w przeprowadzeniu przetargu mogą skutkować cofnięciem dotacji z Unii.

Ochrona zdrowia, stanowi drugi co do wielkości sektor działalności administracji publicznej państwa narażony na działania korupcyjne. W Polsce funkcjonuje system refundacji zdrowia pod nazwą Narodowy System Zdrowia (NFZ). Jednakże nie tylko sfera państwowej ochrony zdrowia jest zagrożona, gdyż w prywatnych placówkach, również odnotowuje się działania korupcyjne.²¹ Najczęściej identyfikowane zagrożenia korupcyjne w sferze ochrony zdrowia dotyczą:²²

- transferu pieniężnego pochodzącego z środków publicznych przez działy wojewódzkiego NFZ na zaopatrzenie szpitala w refundacje leków, materiałów ortopedycznych, higienicznych czy też pomocniczych;
- organizacji zamówień publicznych dotyczących wyposażenia szpitali w nowy sprzęt medyczny (głównie aparatury) oraz wykonywania usług medycznych przez podmioty z zewnątrz;
- procesu weryfikacji listy leków poświadczonych (oryginałów nie zamienników);
- sponsorowania lekarzy przez koncerny farmaceutyczne.

Problematyka korupcyjna w sferze ochrony zdrowia dotyczy także w mniejszym stopniu elementów takich jak: transplantacja, prywatyzacja oraz zadłużenie szpitala. Obszar transplantacji narządów w państwowej refundacji ochrony zdrowia jest znacznie mniejszy niż chociażby banki organów czy kliniki transplantacji. Stosun-

20 Centralne Biuro Antykorupcyjne, *Przewidywane Zagrożenia Korupcyjne W Polsce*, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Warszawa 2013, s. 13.

21 Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych ESA 1995, Zeszyty merytoryczne i klasyfikacyjne, Warszawa 2000, s. 50–51.

22 Centralne Biuro Antykorupcyjne, *Przewidywane Zagrożenia Korupcyjne W Polsce*, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Warszawa 2013, s. 35.

kowo niski nadzór pozyskiwania i dystrybuowania organów i narządów przez prywatne banki może doprowadzić do poważnego kryzysu zdrowotnego.

Analizując korupcje w działalności administracyjnej należy podkreślić fakt, iż niezależnie od charakteru strefy, w której będzie sklasyfikowana działalność korupcyjna, elementem stale powtarzającym się będzie występowanie podatnego na dobra materialne bądź prywatne czynnika ludzkiego.²³ Urzędnicy świadczący usługi w aparacie państwowym posiadają szereg sprzyjających im okoliczności, mających cechy maskujące ich działalność korupcyjną. Mowa tutaj przede wszystkim o szerokim zakresie kompetencji dotyczącym podejmowania ostatecznych decyzji o dotacjach, przetargach, projektach czy ulgach podatkowych oraz utajnionym procesie weryfikacji kandydatów do ich uzyskania.²⁴ Należy także wymienić inne przyczyny tego procederu, mianowicie:²⁵

- niejednorodność procedur w poziomach administracyjnych kraju (każde województwo posiada inne metody wdrażania projektów, przez co powstaje wiele nieprecyzyjnych sytuacji);
- weryfikowanie dokumentów w sposób nierzetelny, a czasami nawet godzący w obowiązujące przepisy;
- możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez urzędników bądź usług doradczo-consulgingowych z zakresu sporządzania wniosków na konkretne dotacje.

Charakteryzując proces korupcyjny w sektorach działalności administracji publicznej państwa, należy zwrócić uwagę na interes ekonomiczny kraju oraz osłabienie więzi społeczeństwa. Należy zastosować metody i środki zmniejszające bezkarność urzędników, ujednolicić procedury wprowadzania przetargów i projektów dofinansowywanych na terenie całego kraju oraz wprowadzić nowe, dodatkowe zabezpieczenia w postaci osłon bądź tarcz weryfikacyjnych przebiegu całego procesu decyzyjnego.

Instytucje państwowe zwalczające korupcje w administracji publicznej państwa

Kluczowym obszarem w przeciwdziałaniu korupcji w państwie jest efektywnie zaplanowana krajowa polityka antykorupcyjna. Zawarte w niej postulaty regulują obszary, sfery i działania zaplanowane do realizacji w określonym czasie. Bloki tematyczno-praktyczne polityki antykorupcyjnej obejmują zazwyczaj 5-letnie okresy.

²³ M. Bartoszewski, *Zagrożenia korupcyjne w polskim samorządzie terytorialnym*, Rocznik Samorządowy, Wrocław 2016, s. 29–33.

²⁴ *Przegląd Antykorupcyjny*. Czasopismo Centralnego Biura Antykorupcyjnego CBA, Warszawa 2011, s. 42–48.

²⁵ Centralne Biuro Antykorupcyjne, *Przewidywane Zagrożenia Korupcyjne W Polsce*, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Warszawa 2013, s. 49.

Aktualizowanie krajowej polityki antykorupcyjnej ma przede wszystkim weryfikować przyczyny i skutki występującej korupcji w Polsce.²⁶

Przeciwdziałanie korupcji wymaga podejścia systemowego, opartego na ścisłej współpracy wszystkich instytucji i organizacji powoływanych do zwalczania korupcji w Polsce. Problematyka obszaru korupcyjnego jest zbyt rozległa, aby pojedyncza instytucja państwowa mogła efektywnie działać w tym kierunku. Najistotniejsze służby i organizacje zwalczające przestępczość korupcyjną w Polsce to: Najwyższa Izba Kontroli, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmeria Wojskowa, Straż Graniczna, Policja oraz Służba Kontrwywiadu Wojskowego.²⁷

Tabela 2. Kompetencje i zadania instytucji przeciwdziałających korupcji w Polsce

Najwyższa Izba Kontroli	Szybkie i sprawne wykrywanie zagrożeń; Kontrola przedsięwzięć, dotacji, dofinansowań itp.; Usuwanie nieprawidłowości;
Centralne Biuro Antykorupcyjne	Rozpoznawanie, zapobieganie oraz wykrywanie przestępstw; Ściganie sprawców; Prowadzenie działań kontrolnych, analitycznych prewencyjnych.
Policja (Wydział do Walki z Korupcją)	Monitorowanie i analizowanie obszarów zagrożonych korupcją; Dokonywanie oceny stanu zagrożenia przestępczością korupcyjną na terenie kraju; Współpraca z organami ścigania;
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	Rozpoznawanie, przeciwdziałanie oraz wykrywanie przestępstw korupcji osób pełniących funkcje publiczne.
Centralne Biuro Antykorupcyjne	Zapobieganie i wykrywanie przestępstw popełnianych przez funkcjonariuszy i pracowników; Ściganie sprawców; Prowadzenie postępowań przygotowawczych.

Źródło: Opracowanie własne.

Najwyższa Izba Kontroli (NIK) to naczelny organ państwowy, podlegający Sejmowi. Powołany do życia 23 grudnia 1994 roku na mocy Ustawy o Najwyższej Izbie

²⁶ Uchwała nr 37 Rady Ministrów w sprawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2019- 2024, Warszawa 2019.

²⁷ Uchwała nr 37 Rady Ministrów w sprawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2019- 2024, Warszawa 2019, s. 4–5.

Kontroli,²⁸ w celu weryfikowania stanu prawnego podległych mu jednostek gospodarczych i podmiotów organizacyjnych. W wykazie obszarów kontrolowanych przez NIK znajdują się następujące aspekty:²⁹

- zadania powierzone bądź zlecone przez państwo;
- zamówienia publiczne realizowane na rzecz państwa lub samorządu terytorialnego;
- roboty publiczne lub prace interwencyjne;
- rozporządzanie bądź działanie mieniem państwowym;
- jednostki korzystające z pomocy, poręczenia bądź gwarancji państwowej lub samorządowej;
- działalność wynikająca z zobowiązań finansowych na rzecz państwa.

Zapobieganie przestępczości korupcyjnej rozumianej jako nadużywanie funkcji publicznych celem prywatnego wzbogacania się, stanowi kluczowy element funkcjonowania Izby. W obszarze przeciwdziałania korupcji NIK, zobowiązany jest do wykrywania wszelkich nieprawidłowości oraz ograniczania ich ewolucji w przyszłości. Działalność Najwyższej Izby Kontroli w zwalczaniu korupcji często określana jest rolą prewencyjną, gdyż opiera się na szybkim reagowaniu i wykrywaniu zagrożeń oraz możliwie jak najszybszym usuwaniu ich z otoczenia. Aspektem wartym podkreślenia jest fakt, iż działalność NIK-u w omawianej problematyce wynika z charakteru instytucji Europejskich takich jak: UE, Rada Europy czy INTOSIA.³⁰

Zgodnie z powyższym, warto przytoczyć treść jednego z raportów NIK-u P/06/138 dotyczący weryfikacji inwestycji w zakresie remontów w szkołach i placówkach oświatowych jednostek samorządu terytorialnego wchodzącego w skład województwa lubelskiego, realizowanego w latach 2004-2006. Kontrola została przeprowadzona z własnej inicjatywy NIK-u, nie zgłaszano żadnych doniesień w tym zakresie. Audyt dotyczył oceny sposobu realizacji przedsięwzięć remontowych w.w instytucji oraz obszaru techniczno-użytkowego budowy. Zweryfikowano zatem zadania inwestycyjno-remontowe, przestrzeganie przepisów Prawa budowlanego i zamówień publicznych oraz sprawozdawczości finansowej. W wyniku kontroli 6 z 7 audytowanych instytucji uzyskała ostatecznie pozytywną ocenę NIK (mimo wykrycia kilku istotnych nieprawidłowości w prowadzeniu dokumentacji technicznej budowy). Negatywna ocena dotyczyła Urzędu Gminy Borki, gdzie stwierdzono istotne nieprawidłowości, którym według NIK-u mogły sprzyjały czynniki korupcjogenne. Wydatki poniesione na rzecz UG Borki wynosiły 573 562 tys. złoty, które zostały wykorzystane niezgodnie z ich przeznaczeniem. Fakt ten, podkreśla zawyżenie przez UG Borki war-

28 Ustawa o Najwyższej Izbie Kontroli z dnia 23 grudnia 1994 roku (Dz.U.2022 Poz. 623).

29 Ustawa o Najwyższej Izbie Kontroli z dnia 23 grudnia 1994 roku (Dz.U.2022 Poz. 623), art. 2.

30 M. Berek, *Rola Najwyższej Izby Kontroli w procesie kontroli stosowania i w zakresie inspirowania zmian prawa*, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Lublin 2017, s. 138–140.

tość budowy sali gimnastycznej o 236 232 tys. złoty, jak również braku zgodności dokumentacji technicznej z rzeczywistością inwestycyjną remontu szkoły – zapewniającej dźwięgów ułatwiających poruszanie się osobom niepełnosprawnym pomiędzy kondygnacjami budynku, zleceniu robót budowlanych bez przetargów oraz braku terminowości publikowanych informacji o przetargach. Scharakteryzowane powyżej obszary stanowiły efekt sprzyjający związków nieformalnych z oferentami, co w trakcie kontroli przełożyło się na weryfikację następujących mechanizmów korupcyjnych: nadmierna władza w rękach jednego urzędnika, braku wewnętrznych kontroli w urzędzie, dowolność decyzyjna, braku odpowiedzialności personalnej jak również lekceważenie dokumentacji i przepisów prawa.³¹

Podsumowując, raporty NIK-u z zakresu weryfikacji zamówień publicznych oraz zobowiązań finansowych na rzecz państwa ujawniły szereg nieprawidłowości inwestycyjnych w województwie lubelskim, z zakresu dotacji dla Urzędu Gminy Borki. W związku z powyższym, Najwyższa Izba Kontroli wniosowała o respektowanie przepisów prawnych dot. wyboru dostawców i wykonawców robót budowlanych, weryfikacji dotacji otrzymanej z MENiS oraz uwzględnienia kwoty wykorzystanej niezgodnie z jej przeznaczeniem w kontekście modernizacji SP w Woli Osowińskiej.

Kolejną równie ważną instytucją jest CBA, czyli Centralne Biuro Antykorupcyjne, powołane do życia na mocy Ustawy z dnia 9 czerwca 2006 roku o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym.³² W pierwotnym zamyśle jednostka ta, miała stanowić całkowicie niezależny organ państwowy, ostatecznie jednak podlega od początku Premierowi.³³ W zakresie przestępczości korupcyjnej CBA prowadzi działania kontrolne w obszarach podejmowanych decyzji gospodarczych, praworządności oświadczeń działalności gospodarczych jednostek oraz oświadczeń majątkowych, dotyczących ścigania przestępstw przeciwko:³⁴

- działaniom realizowanym przez instytucje państwowe;
- zadaniom administracji samorządowej;
- wymiarowi sprawiedliwości;
- organizacji wyborów i referendum;
- finansowaniu partii politycznych;
- działaniom gospodarczym;
- sytuacjom godzącym bezpośrednio w ekonomiczny interes państwa;
- realizacji obowiązku rozliczenia podatkowego;
- czystej rywalizacji sportowej;
- sektorowi ochrony zdrowia.

31 https://www.nik.gov.pl/kontrole/wyniki-kontroli-nik/pobierz,px_2006159.pdf,typ,k.pdf (dostęp: 08.11.2022).

32 Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 roku o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 712, 718).

33 Uchwała nr 207 Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 2017 r. w sprawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2018–2020.

34 Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 roku o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. 2025 r. poz. 712, 718).

Policja jako państwowy organ kontrolny została utworzona na mocy Ustawy o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku.³⁵ Stanowi umundurowaną formację powołaną do życia w celu zapewniania bezpieczeństwa i porządku publicznego w kraju. Od roku 2000 w każdym wydziale Wojewódzkiej Policji funkcjonuje Wydział do Walki z Korupcją. Na przestrzeni lat walki z przestępczością korupcyjną funkcjonariusze Policji uzyskali uproszczony proces wyrażania zgody przez Prokuratora na zastosowanie środków operacyjnych (techniki operacyjnej i kontrolowanej). Działalność antykorupcyjna Policji jest ściśle określona w dokumencie rządowym pt. „Strategia Antykorupcyjna”. Dokument ten jest aktualizowany co dany okres oraz udoskonalany pod kątem przyszłych działań i zakresu obowiązku przeciwdziałania korupcyjnego. Warto podkreślić, że rola Policji klasyfikuje się wyłącznie na czynnościach procesowych tzw. „oficjalnych” oraz działaniach operacyjnych „niejawnych”. Działania operacyjne wykonywane są zawsze na zlecenie organu nadzorującego (prokuratora) w celu wykrywania, rozpoznawania, ścigania i przeciwdziałania czynom zabronionym. Czynności te, służą weryfikacji przestępstw, celem wczesnego wykrycia korupcji, zebrania odpowiedniego materiału dowodowego, dzięki któremu będzie można wszcząć postępowanie przygotowawcze. Kluczową cechą czynności operacyjnych jest charakter niejawny. Dzięki utajnieniu procesu obserwacji, uśpiona zostaje czujność sprawcy. Większość zadań Policjanci wykonują indywidualnie, jednakże w niektórych przypadkach potrzebują bezpośredniej zgody przełożonego lub w przypadku kontroli operacyjnej (posłuchu) zgody sądu.³⁶

Kolejna służba specjalna działająca w obszarze zwalczania przestępstw korupcyjnych, głównie w sektorze zapobiegania i przeciwdziałania to ABW – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego.³⁷ Agencja Bezpieczeństwa stoi na straży porządku konstytucyjnego³⁸ i praworządności. Swoje ustawowe obowiązki skupia także na zapewnianiu bezpieczeństwa obywatelom.³⁹ W zakresie przeciwdziałania korupcji wykonuje następujące czynności:⁴⁰

- monitorowanie zamówień prywatnych oraz inicjatyw prywatyzacyjnych;
- prowadzenie operacji dochodzeniowo-śledczych oraz operacyjno-rozpoznawczych;
- weryfikowanie legalności przeprowadzanych przetargów;
- propagowanie profilaktyki antykorupcyjnej;
- działania edukacyjne.

35 Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku (Dz.U. 2025 Poz. 636, 718).

36 Policja w walce z korupcją. Wydział do walki z korupcją, Komenda Główna Policji, Warszawa 2010, s. 3–6.

37 Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. 2023 poz. 240, 347).

38 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 (Dz.U. 2009 nr 114 poz. 946).

39 Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 listopada 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu.

40 <https://www.abw.gov.pl/pl/zadania/zwalczanie-korupcji/50,Zwalczanie-korupcji.html> (dostęp:05.06.2022 r).

Straż Graniczna (SG) swoje działania w zakresie wykrywania i przeciwdziałania przestępstwom korupcyjnym, sprawuje na granicach państwa Polskiego strefy lądowej, morskiej oraz powietrznej na mocy Ustawy o Straży Granicznej od dnia 12 października 1990 roku.⁴¹ Do jej zadań należy przede wszystkim rozpoznanie, przetwarzanie danych i ściganie sprawców procederu korupcyjnego, w także prowadzenie postępowania przygotowawczego w sprawach funkcjonariuszy SG, wykonujących swoje obowiązki służbowe.⁴²

Bardzo ważne działania w zakresie postępowań korupcyjnych prowadzi także Żandarmeria Wojskowa na mocy Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 roku o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych.⁴³ Jej obszar działania dotyczy głównie Sił Zbrojny RP, a swoje powinności koncentruje na wykrywaniu wykroczeń oraz przestępstw korupcyjnych i skarbowych, a także ujawnianiu materiałów dowodowych w trakcie ścigania przestępców.⁴⁴

Scharakteryzowane powyżej służby przeciwdziałające przestępczości korupcyjnej w Polsce nie stanowią pełnego wykazu jednostek zwalczających korupcję. Kluczowym elementem jednak dla efektywnej walki z procederem korupcyjnym jest bezpośrednia współpraca w.w. instytucji państwowych i służb specjalnych. Współpraca ta, musi posiadać podłoże wieloaspektowe, tak aby wszystkie elementy newralgiczne procesu zwalczania korupcji były na bieżąco usprawnianie.

Podsumowanie

Zmniejszenie występowania i ewolucji przestępczości korupcyjnej nie jest tak łatwe jakby mogło się wydawać. Wczesne wykrywanie i reagowanie na przestępstwa wymaga od służb państwowych sporej precyzji w pozyskiwaniu niejawnych informacji.

Scharakteryzowane w niniejszym artykule obszary działalności publicznej państwa, posiadają kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego, ekonomicznego i cywilizacyjnego kraju. Biorąc pod uwagę rozwój ekonomiczny państwa należy przede wszystkim:

- ujednolicić politykę antykorupcyjną w kraju (począwszy o wdrożenia w każdej instytucji państwowej takich samych rozwiązań prawnych i organizacyjnych);
- usprawnić wymianę informacji pomiędzy współpracującymi ze sobą formacjami i instytucjami państwowymi (Policja, NIK, SG, a Służby Specjalne);

41 Ustawy z dnia 12 października 1990r o Straży Granicznej (Dz. U. z 2025 r. poz. 914).

42 Uchwała nr 207 Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 2017 r. w sprawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2018-2020.

43 Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 roku o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. 2025 r. poz. 12, 179).

44 Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 roku o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. 2025 r. poz. 12, 179).

- objąć tzw. „osłoną” projekty dokumentów ważnych dla interesu ekonomicznego państwa.

Kolejnym ważnym działaniem w zwalczaniu procederu korupcyjnego w Polsce jest zwiększanie świadomości społecznej na temat korupcji. Często w badaniach ankietowanych powtarza się informacja o braku odpowiedzialności karnej osoby korumpującej, gdzie ankietowani powołują się także na przykłady z własnej autopcji np. podczas wizyt lekarskich, gdzie w sytuacji potrzeby wystawienia zwolnienia lekarskiego ZUS, bez dodatkowego świadczenia dla lekarza nie uzyskaliby odpowiedniej dokumentacji. Przytoczona sytuacja potwierdza niski poziom świadomości społecznej w odniesieniu do omawianego tematu.

W przeciwdziałaniu korupcji w Polsce równie ważnym aspektem jest reformacja sektora administracji, przede wszystkim w kontekście „przejrzystości” procesu podejmowania kluczowych decyzji. Wprowadzenie służb zewnętrznych audytujących każdy proces decyzyjny, od momentu ogłoszenia przetargu, projektu do ogłoszenia wyników końcowych.

Wskazane powyżej działania autor zaleca rozpatrywać w postaci następujących rekomendacji przeciwdziałania ówczesnym problemom korupcyjnym. Mianowicie:

1. Budowania większej świadomości społecznej dotyczącej wszelkich przejawów korupcji biernej i czynnej;
2. Zaostrzenia kar;
3. Aktualizacji przepisów prawnych (usunięcie tzw. „martwych przepisów”);
4. Zwiększonej kontroli weryfikacyjnej dokumentów (wprowadzenie zautomatyzowania weryfikacji wniosków, dokumentów itp.).

Ostatecznie warto podkreślić, że przestępczości korupcyjnej nie da się usunąć w całości. Proponowane działania mogą jedynie wpłynąć pozytywnie na jej ograniczenie lub zmniejszenie oddziaływania w konkretnych sektorach. Stąd też, należy nieustannie badać niniejszy obszar działalności, a w razie potrzeby zwiększać rolę instytucji i organów publicznych, celem utrzymywania działalności korupcyjnej na jak najniższym poziomie.

Bibliografia

Literatura

- Bartoszewski M., *Zagrożenia korupcyjne w polskim samorządzie terytorialnym*, Rocznik Samorządowy, Wrocław 2016.
- Berek M., *Rola Najwyższej Izby Kontroli w procesie kontroli stosowania i w zakresie inspirowania zmian prawa*, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Lublin 2017.
- Centralne Biuro Antykorupcyjne, *Przewidywane Zagrożenia Korupcyjne W Polsce*, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Warszawa 2013.
- GUS, *Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych ESA 1995*, Zeszyty merytoryczne i klasyfikacyjne, Warszawa 2000.
- Heidenheimer A. J., Johnston M., Le Vine V.T. (eds.): *Political Corruption. A Handbook*. New Brunswick, 1989.
- Izdebski H., Kulesza M., *Administracja publiczna zagadnienia ogólne*, LIBER, Warszawa 1999.
- Kobylińska A., Makowski G., Solon-Lipiński M., *Mechanizmy przeciwdziałania korupcji w Polsce*. Raport z monitoringu, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012.
- Kowalczyk J., *Odpowiedzialność społeczna i przeciwdziałanie korupcji w zarządzaniu organizacją*, CeDeWu, Warszawa 2009.
- Kozłowska M., *Specustawa drogowa jako narzędzie prawne usprawniające realizację inwestycji drogowych w Polsce*, „Przegląd Komunikacyjny”, Nr 73, t.2, 2018.
- Montevideo Convention on the Rights and Duties of States Signed 26 December 1993.
- Policja w walce z korupcją. Wydział do walki z korupcją, Komenda Główna Policji, Warszawa 2010.
- Przegląd Antykorupcyjny. Czasopismo Centralnego Biura Antykorupcyjnego CBA, Warszawa 2011.
- Rosicki R., *Rzecz o nepotyzmie i kumuterstwie*, Przegląd politologiczny, Poznań 2012.
- Stachowicz-Stanusch A., Sworowska A., *Oblicza Korupcji: Formy i Typy Zachowań*, Politechnika Śląska, Śląsk 2010.
- Stochaj J., Roman Ł., *Wybrane metody teoretyczne w naukach społecznych i ich zastosowanie*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej” Nr 2(6), 2013, s.178-197.
- Weber M., *Die drei reinen Typen der legitimen Herrschaft*, w: Winkelmann J. (red.), *Soziologie*, Berlin 1964.
- Wypych M., *Czym jest korupcja? Informator prawny*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka Przeciw Korupcji, Warszawa 2003.

Źródła prawa

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 (Dz.U. 2009 nr 114 poz. 946).

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 listopada 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu.

Uchwała nr 207 Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 2017 r. w sprawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2018–2020.

Ustawa z dnia 12 października 1990 roku o Straży Granicznej (Dz. U. 2025 r. poz. 914).

Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 roku Kodeks Karny (Dz. U. 2025 r. poz. 383).

Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 roku o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. 2022 poz. 623).

Ustawa z dnia 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. 2023 poz. 240, 347).

Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 roku o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. 2025 r. poz. 12, 179).

Ustawa z dnia 28 października 2002 roku o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. 2024 poz.1822).

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji (Dz.U. 2025 Poz. 636, 718).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 roku o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. 2025 r. poz. 712, 718).

Źródła internetu

Raporty NIK <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-zapobieganiu-korupcji-2020.html>

Strona internetowa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, <http://www.abw.gov.pl/pl/zadania/zwalczanie-korupcji/50,Zwalczanie-korupcji.html>

Strona internetowa Centrum Badania Opinii Społecznej, <https://antykorupcja.gov.pl/ak/analizy-i-raporty/badania-opinii/4288,dok.html>